

De Tweede Kamer
T.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Nieuwegein, 28 maart 2024

Betreft: wensen en oplossingen MKB-maakindustrie voor kabinetsformatie

Geachte heren Dijkgraaf en Van Zwol,

Mkb-ondernemers – en dan specifiek die uit de MKB-maakindustrie – zijn content dat de kabinetsformatie nu in een volgende fase is gekomen. De economische en maatschappelijke uitdagingen en kansen voor de toekomst vragen om duidelijke politieke keuzes voor de komende jaren. De MKB-maakindustrie – in deze bief vertegenwoordigd door Koninklijke Metaalunie en MKB-Nederland - geeft u graag inspiratie mee om die juiste (politieke) keuzes te maken.

Kies voor een sterke MKB-maakindustrie, kies voor 'Gemaakt in Nederland!'

Het lijkt allemaal zo vanzelfsprekend: een hek, een trap, een glas, een baksteen, een lift, een onderdeel van een gebouw, machine of apparaat. We staan er niet bij stil dat al deze – veelal innovatieve - producten vaak in Nederland door MKB-maakbedrijven worden gemaakt. Direct en indirect zorgt de MKB-maakindustrie ervoor dat de grote maatschappelijke uitdagingen, zoals de energietransitie, productiviteitsstijging, de vergrijzing en verduurzaming, succesvol opgelost kunnen worden. Een toekomstbestendige en succesvolle MKB-maakindustrie brengt Nederland vooruit! De MKB-maakindustrie is essentieel voor onze welvaart en economie. Ze bieden de oplossingen voor morgen. MKB-maakbedrijven zorgen voor veel werkgelegenheid en bieden nieuw talent kansen. MKB-maakbedrijven zijn ook betrokken bij (en onmisbaar voor) de lokale leefomgeving. Denk alleen al aan de sponsoring en ondersteuning van plaatselijke (sport) verenigingen. En niet onbelangrijk, zeker met het oog op de geopolitieke onrust: MKB-maakbedrijven bedenken en maken producten in Nederland. Hiermee is ons land minder afhankelijk van andere, niet-Europese landen. Iets wat pijnlijk noodzakelijk is gebleken de laatste jaren. Een nieuw kabinet – in welke vorm dan ook – moet naar mening van de MKB-maakindustrie – nadrukkelijk inzetten op het behoud en versterken van onze MKB-maaksector. Zet in op 'Gemaakt in Nederland!'

Maak van 'Ondernemersklimaat' een apart 'Programma'

Grote ondernemingen twijfelen steeds vaker of ze nog wel in Nederland willen blijven en investeren. Ze ervaren grote onzekerheid met betrekking tot het ondernemersklimaat in Nederland. Deze onzekerheid treft ook de hele brede keten van toeleveranciers en kleinere innovatieve bedrijven. De geuite zorgen van grote bedrijven over het vestigingsklimaat worden ook breed gedeeld binnen het mkb. Een zorg die meetelt: ruim 99% van het bedrijfsleven in Nederland bestaat immers uit mkb-bedrijven. Wij zien in toenemende mate innovatieve scale-ups elders opschalen en ook uitbreiden of vernieuwen. Maar ook bestaande bedrijven kiezen voor groei buiten Nederland.

Voor het brede mkb wordt ondernemen ingewikkelder door de optelsom van alle vele regels, netcongestie, arbeidsmarkt, veranderende fiscale spelregels, Europese koppen op regels, rapportageverplichtingen, grondstoffen, stikstof, etc.

Een nieuw kabinet moet dan ook, meer dan de afgelopen jaren, specifieke aandacht geven aan ons ondernemersklimaat. We vinden het een positief signaal dat het vestigingsklimaat één van de onderwerpen is die door de informateur naar voren is gebracht in zijn verslag. In het manifest vestigingsklimaat dat door MKB-Nederland en VNO-NCW samen met vele (regionale) bestuurders is uitgebracht staan de contouren van de aanpak die nodig is. Dat kan worden ontwikkeld tot een integraal programma 'Ondernemersklimaat'. Stabiliteit, voorspelbaarheid en een integrale aanpak zijn daarin de sleutelwoorden. Het gaat dan onder andere over het fiscale regime (dat internationaal niet uit de pas loopt en investeringen in innovatie en verduurzaming stimuleert), een ambitieuze aanpak voor vermindering van regeldruk, strategisch industriebeleid gericht op meer onafhankelijkheid en innovatiestimulering. Binnen een dergelijk programma is speciale aandacht voor de (MKB-) maakindustrie essentieel.

Denk in versterken van ketens

De Nederlandse economie floreert dankzij een sterk netwerk van ketens van ondernemers. Van een aantal grote ondernemingen tot vele mkb-bedrijven die gelieerd zijn aan deze grote ondernemingen. We kennen allemaal onze sterke logistieke ketens, maar minstens zo belangrijk en sterk zijn de verschillende (regionale) ketens van de maakindustrie in Nederland. Denk daarbij aan activiteiten in de regio Eindhoven en Twente, maar ook de Noordoostpolder waar veel maakindustrie vertegenwoordigd is die gerelateerd is aan de agrosector. Naast verschillende OEM'ers bestaat de Nederlandse maakindustrie uit een zeer fijn vertakt netwerk van toeleveranciers. Een bedrijf als ASML koopt voor 90% het werk in bij haar toeleveranciers (voor een groot deel MKB-maakbedrijven). Deze toeleveranciers ontwikkelen mee, dragen bij en zorgen voor een gezond ontwikkelklimaat. Dit zorgt er weer voor dat bedrijven vooroplopen en voorop blijven lopen. Maar ook de Nederlandse defensie-industrie is bijvoorbeeld opgebouwd uit een aantal grotere spelers met daaronder een fijn vertakt netwerk van toeleveranciers. Om de ketens waar MKB-maakbedrijven een drijvende kracht voor zijn te behouden en te versterken, zijn een aantal specifiek op de MKB-maakindustrie gerichte maatregelen noodzakelijk. Onderstaand gaan wij daar dieper op in.

Agenda voor de MKB-maakindustrie

Naast de eerdere genoemde bredere aandachtspunten op het vlak van ondernemersklimaat, kent de MKB-maakindustrie ook specifiek(er) een aantal uitdagingen. Of beter nog: kansen. Die kansen en uitdagingen liggen op het vlak van **arbeidsproductiviteit, voldoende instroom van vakmensen** en **duurzaam ondernemen**. Onderstaand gaan wij nader in op deze thema's en bieden wij u graag concrete oplossingen.

1. Arbeidsproductiviteit: procesinnovatie dé oplossing om 'mkb-peloton' mee te krijgen

Eén van de grootste uitdagingen voor MKB-maakbedrijven is het verhogen van de productiviteit. Dat is alleen maar urgenter geworden nu de loonkostenontwikkeling enorm uit de pas is gaan lopen met de productiviteitsontwikkeling. Dat is niet houdbaar. Van nature hebben MKB-maakbedrijven de blik op de toekomst gericht en zit 'innoveren' in hun DNA. Om concurrerend te kunnen blijven, maar zeker ook om het tekort aan technische vakmensen op te vangen, zijn innovatie en digitalisering essentieel. Maar ook politieke keuzes spelen een belangrijke rol bij het stimuleren van innovatie en het behoud van een gezonde mkb-basis. Het innovatiebeleid van de toekomst moet meer aandacht krijgen voor het 'peloton' van MKB-maakbedrijven.

Het is van belang deze te laten aanhaken bij innovaties en hiermee mkb-breed de arbeidsproductiviteit te verhogen. De MKB-maakindustrie heeft de volgende concrete oplossingen:

- a. De overheid moet de **innovatiebudgetten voor onderzoek en ontwikkeling verhogen** in lijn met onze internationale concurrenten om te komen tot de doelstelling van 3% van het bbp. De middelen voor het groeifonds zijn daarin een belangrijke bouwsteen.
- b. Maak **innovatiestimulering beter bereikbaar voor MKB-maakbedrijven en zet in op procesinnovatie**. Digitalisering naar een Smart Industry is effectief hierin. Stimulering kan plaatsvinden bijvoorbeeld door het geven van eenmalige innovatievouchers voor digitalisering, ondersteunen van Kennis – en Innovatiecentra, het versterken van regionale ondernemersloketten en het opzetten van een landelijk netwerk van productiviteitscoaches.
- c. Los knelpunten rond de financiering van software-innovaties op door een **kredietgarantieregeling op te zetten en bestaande garantieregelingen aan te passen**.

2. Zonder voldoende instroom technische vakmensen stagneert alles

De MKB-maakbedrijven krijgen de komende jaren te maken met een groeiend tekort aan technische vakmensen. Het zorgt er voor dat vraagstukken als de energietransitie en verduurzaming vertraging oplopen. Ondanks jarenlange inspanningen van het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid blijkt uit onderzoek dat er een tekort is van ruim 60.000 vakmensen. Ondernemers nemen hun verantwoordelijkheid via het Aanvalsplan Arbeidskrachte Techniek, Bouw en Energie. Het is nu aan de politiek om ook duidelijke keuzes te maken om de instroom van praktisch geschoolde technische vakmensen (met name mbo en hbo) te bevorderen. Dit kan door:

- a. **Blijvend te investeren in de kwaliteit van techniekonderwijs op het PO en VO**. Zo is het noodzakelijk om Sterk Techniek Onderwijs uit te breiden, structureel uit te voeren en nog meer in te zetten op Techniek Havo als springplank naar het beroepsonderwijs.
- b. **Extra te investeren in de bekostiging van de technische mbo-opleidingen**, zodat dit recht doet aan de hogere kosten van deze opleidingen en aan de maatschappelijke behoefte aan praktisch geschoolde technische vakmensen (Kansrijk en doelmatig opleiden).
- c. Stevige samenwerking te verankeren tussen beroepsonderwijs en de regionale/bedrijfstakscholen om eindelijk resultaten te behalen op het vlak van **Leven lang Ontwikkelen (LLO)**. LLO is essentieel om werknemers op het vlak van digitalisering en automatisering 'up-to-date' te houden.
- d. **Te investeren in de bbl-route** voor initieel onderwijs, zij-instroom, Leven Lang Ontwikkelen en het terugdringen van de aantallen voortijdig schoolverlaters. Belangrijk daarbij is het verhogen van de Subsidie Praktijk Leren (SPL). Gemiddeld investeert een bedrijf 12.000,- euro in een bbl-student tegen een maximale subsidievergoeding van 2.700,- euro per leerling. (N.B. bbl levert de maatschappij bijna 1 miljard euro op!). Zorg dat deze tegemoetkoming van tenminste € 2.700,- op peil blijft, ook als er meer bbl-studenten komen. Dat is nu niet het geval.
- e. **Neem als overheid een rol in het aanbod van opleidingen in MBO, HBO en wellicht ook WO**. Teveel studenten worden opgeleid in opleidingen met een slecht arbeidsmarktperspectief. Een afgestudeerde moet kunnen voorzien in zijn / haar eigen inkomen. Met behoud van keuzevrijheid voor studenten kunnen we het opleidingsaanbod aanpassen.

- f. **Een gericht beleid te ontwikkelen om kennismigranten naar Nederland te halen.** Ook voor MKB-maakbedrijven is het essentieel om bij onvoldoende uitstroom naar de arbeidsmarkt vanuit techniekopleidingen, ook kennis uit het buitenland te kunnen aantrekken. Met alleen maatregelen voor instroom komen we er niet. Ook een gericht toelatingsbeleid voor vakkrachten van buiten de EU is van belang (vakkrachtenregeling).

3. **Duurzaam ondernemen: 'netcongestie' aanpakken, voorzieningszekerheid van energie en grondstoffen (o.a. door circulaire maakindustrie)**

MKB-maakbedrijven hebben een relatief laag energie – en grondstofgebruik. Daar tegenover staat een forse toegevoegde waarde per eenheid bewerkt product. De MKB-maakindustrie heeft al forse stappen gezet om de impact op het milieu verder te verlagen. Richting 2030 en de jaren daarna zijn echter nog finale stappen met betrekking tot verduurzaming van de MKB-maakindustrie te zetten. Sommige stappen kunnen morgen al worden gezet. Voorbeeld is de verdere (duurzame) elektrificatie van bedrijfsprocessen.

Ook de voorzieningszekerheid van grondstoffen is een onderwerp dat geborgd moet zijn. De ondernemer is zowel bij het elektrificeren als het verkrijgen van grondstoffen eindverantwoordelijk. Maar de ondernemer kan zijn of haar verantwoordelijkheid alleen nemen als ook de politiek essentiële basisvoorwaarden schept. Voor de komende jaren moet ingezet worden op:

- a. **Het met spoed oplossen van netwerkcongestie.** MKB-maakbedrijven kunnen onderdeel van de oplossing zijn met hun (technische) knowhow. Er is nu al sprake van een nationale crisis. Om het tij te keren is noodzakelijk dat:
- Fors extra geïnvesteerd gaat worden in 'kabels en trafo's'. De huidige plannen zijn niet toereikend.
 - In de tussenliggende periode wordt vol ingezet op *congestiemanagement* en *flextenders*. Hiervoor moet met spoed de wetgeving daar waar nodig aangepast worden om congestiemanagement en flextenders beter mogelijk te maken. Hiervoor moeten met spoed codebesluiten worden genomen door de ACM en de Energiewet worden geïmplementeerd.
 - Mkb'ers hebben al veel slimme oplossingen in huis om bij te dragen aan het flexibiliseren van bedrijfsprocessen. Zorg dat deze meer bekendheid krijgen.
- b. **Structureel investeren in een circulaire maakindustrie.** Maak circulariteit onderdeel van het klimaatbeleid. Maar richt ook bijvoorbeeld proeftuinen op voor producten die hun waarde blijven behouden. Van woord naar daad.
- c. **Circulariteit koppelen aan een grondstoffenstrategie om strategisch onafhankelijker te worden.** Dit betekent investeren in: de beschikbaarheid van grondstoffen (virgin maar vooral recycled), de ontwikkeling van substituten voor materialen die uitgeput dreigen te worden, waardebehoud van producten en onderdelen van producten en de hoogwaardige recycling van restmateriaal dat (desondanks) nog ontstaat. Inzetten op ketensamenwerking voor een circulaire maakindustrie is een kans voor het (duurzaam) verdienvermogen van Nederland. Dus steun de koplopers die zich hiervoor inzetten.

Tenslotte

De MKB-maakindustrie wenst u veel succes bij de nadere invulling van een akkoord. Uiteraard zijn wij altijd bereid om onze wensen en oplossingen toe te lichten in een persoonlijk gesprek. Voor nadere informatie over het belang van de MKB-maakindustrie in Nederland kunt u contact opnemen met:

Wijnand van Zanten (manager Public Affairs van Koninklijke Metaalunie via zanten@metaalunie.nl of 06-53289937) en/of Reineke Timmermans (rtimmermans@vnoncw-mkb.nl of 06-11373110, MKB-Nederland).

Met vriendelijke groet,

Mark Helder
Voorzitter Koninklijke Metaalunie

Jacco Vonhof
Voorzitter MKB-Nederland